

TEOLOGIA I MORALNOŚĆ

NUMER 2(14), 2013

WOJCIECH MUELLER

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Teologiczny

Koncepcja dziecięctwa duchowego ks. Aleksandra Woźnego

Rev. Aleksander Woźny's Concept of Spiritual Childhood

WSTĘP

Wśród kandydatów na ołtarze związanych z archidiecezją poznańską jest ks. Aleksander Woźny (1910-1983)¹, proboszcz parafii św. Jana Kantego w Poznaniu w latach 1945-1983, gorliwy spowiednik, rekolekcjonista, charyzmatyczny duszpasterz, oddany bez reszty ludziom². Jego życie, posługiwanie i nauczanie można analizować pod różnymi aspektami i pod różnym kątem. Jednakże z literatury źródłowej, świadectw czy wspomnień wyłania się przede wszystkim **dziecięctwo duchowe**. To droga oddania się bez reszty Bogu, w posta-

¹ „To dzięki jego charyzmatycznej postawie wielu ludzi odnalazło drogę do świętości, a w archidiecezji zaczęły powstawać nowe ruchy duszpasterskie, niosące posoborową odnowę Kościoła”, S. Gądecki, *Słowo Arcybiskupa Poznańskiego*, w: *Z wszystkich zrobić świętych. W stulecie urodzin księdza Aleksandra Woźnego 1910-1983*, red. A. Magowska, Poznań 2010, s. 5; „Boże, Ojciec wszystkich ludzi, ty w pełni czasów posłałeś do nas Swojego Syna, aby rozproszone dzieci Boże zgromadzić w jedno i mocą Ducha Świętego pozwalasz nam uczestniczyć w Twoim życiu. Ty w każdym czasie wzywasz ludy i narody, aby oczyszczone we Krwi Baranka przeszły z wielkiego ucisku do Twojej chwały. Wielbimy Cię w Twoim Kościele, który jest «światłem» narodów. Dziękujemy Ci za ludzi Kościoła, których współcześnie postawiłeś na naszej drodze życia, dziękujemy Ci za liczne charyzmaty Kościoła i za łaski otrzymane przez kapłańską służbę i realizację cnót ewangelicznych naszego długoletniego Proboszcza ks. Aleksandra Woźnego, który umiłował i czcił Twoje nieskończone miłosierdzie. Spraw więc prosimy Boże, aby Sługa Twój, kapłan Aleksander Woźny został zaliczony w poczet błogosławionych Kościoła św. Przez Chrystusa Pana naszego. Amen” – *Modlitwa o beatyfikację ks. Aleksandra Woźnego*, w: *Z wszystkich zrobić świętych* dz. cyt., s. 131.

² Por. S. Gądecki, *Słowo Arcybiskupa Poznańskiego*, w: *Z wszystkich zrobić świętych*, dz. cyt., s. 5.

wie zawierzenia Mu wszystkiego. To droga do świętości. Duchowość ks. A. Woźnego, zainspirowana jeszcze w czasach seminaryjnych „małą drogą” św. Teresy od Dzieciątka Jezus, była systematycznie rozwijana przez całe życie ks. Woźnego, stając się koncepcją kształtującą jego duchową dojrzałość. Doktrynę św. Teresy od Dzieciątka Jezus powszechnie określa się w Kościele jako „małą drogę dziecięctwa duchowego”. Jednakże termin ten nie wyszedł spod pióra Teresy. Znaleźć go można w *Żółtym zeszycie*, w którym zostały zebrane przez s. Agnieszkę od Jezusa ostatnie słowa świętej: „Z dziewicami będziemy jako dziewice, z doktorami jako doktorowie, z męczennikami jako męczennicy, bo wszyscy święci są nam pokrewni; lecz ci, którzy szli drogą dziecięctwa duchowego, zachowają na zawsze wdzięki wieku dziecięcego”³. Antonio Sicari, w artykule *Dawne i nowsze spojrzenie na „dzieciństwo duchowe”*, zaznaczył, że

„dziecięce” nastawienie Teresy z Lisieux wynika z całego jej życia: z jej przeżyć dziecięcych i rodzinnych, ze wzruszeń, z wyjątkowej jej troski o prostotę, z wiary przeżywaną jako оголошение i całkowita ufność. Z Objawienia Teresa zaczerpnęła i wyłuskała z osobistym charyzmatem – danym zresztą na użytek Kościołowi i przyjętym przez Kościół z wdzięcznością – naukę o „dzieciństwie duchowym”. Podała tym samym w czasach, które tego najbardziej potrzebowały, nowy wzorzec świętości: umiejętność pozostawania przez całe życie w pozycji dziecka wobec Boga, chociaż doświadczają się w sposób w pełni dojrzały najbardziej trudnych i nawet tragicznych okoliczności życia⁴.

Błogosławiony Jan Paweł II w *Divini amoris scientia* napisał: „Wpływ jej orędzia zaznaczył się przede wszystkim w życiu ludzi, których świętość i heroicność cnót uznał sam Kościół: pasterzy Kościoła, znawców teologii i duchowości, kapłanów i seminarzystów, zakonników i zakonnice, nowych ruchów i wspólnot kościelnych, ludzi z wszystkich stanów i z wszystkich kontynentów”⁵.

1. BIBLIJNO-TEOLOGICZNE PODSTAWY DZIECIĘCTWA DUCHOWEGO

Ksiądz Aleksander Woźny w swoim nauczaniu wielokrotnie odnosił się do tej świętej, stworzył własną koncepcję, inspirowaną co prawda *Dziejami duszy*, lecz bardzo nowatorską. Z całą pewnością można powiedzieć, że kryła się w ks. Aleksandrze jakaś tajemnica, która sprawiała, że był człowiekiem głęboko zdeterminowanym religijnie, dla którego Bóg był najważniejszy. Duchowość dzie-

³ *Święta Teresa od Dzieciątka Jezus. Pisma*, t. II, red. Otto od Aniołów, Kraków 1971, s. 465.

⁴ A. Sicari, *Dawne i nowsze spojrzenie na „dzieciństwo duchowe”*, „Communio” 3 (1985), s. 85-86.

⁵ Jan Paweł II, *Divini amoris scientia*, „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.), 12 (1997), nr 10, s. 35.

cięctwa ukształtowana w nim samym została uwarunkowana całym jego życiem, wieloma faktami, w których zawierają się zasadnicze cechy oddania Bogu wszystkiego: swojej woli, rozumu, darów nadprzyrodzonych, nędzy i grzechów; zawierzenia Mu całego swojego życia, w postawie dyspozycyjności, umniejszenia poprzez naśladowanie Jezusa i zawierzenia siebie Matce Bożej. Duchowość ta realizowana była przez konkretne środki: modlitwę, życie sakramentalne i ascezę, stając się konkretną, logiczną i spójną koncepcją. Jednakże dziecięctwo duchowe należy odróżnić od dziecięctwa Bożego⁶. Jakkolwiek ma ono w nim swoją podstawę teologiczną. Dziecięctwo Boże wskazuje na chrzest święty, który wprowadza człowieka w chrześcijańską nowość życia. *Katechizm Kościoła katolickiego* w nr. 1213 wskazuje na pięć zasadniczych skutków chrztu. Są nimi: uwolnienie od grzechu pierworodnego, synostwo Boże, wszczepienie w Chrystusa, wszczepienie w Kościół oraz udział w posłannictwie Chrystusa i Kościoła. Przez ten sakrament człowiek na nowo staje się dzieckiem Boga i uczestniczy w życiu Osób Trójcy Przenajświętszej. Ochrzczeni poprzez ten sakrament stają się prawdziwie synami Bożymi (por. KK 40), w których zostaje zapoczątkowane życie duchowe, którego celem jest osiągnięcie pełni zjednoczenia dziecka Bożego z Bogiem Ojcem. Chrzest włączył człowieka do uczestnictwa w boskiej naturze, zjednoczył z Trójjedynym Bogiem i uzdolnił do przyjmowania Bożych prawd. Dlatego dziecięctwo Boże jednoczy wszystkich ochrzczonych między sobą, tworząc wspólnotę dzieci Bożych⁷.

Z teologicznego punktu widzenia zagadnienie dziecięctwa duchowego jest dosyć złożone i niezbyt oczywiste. Biblijną przesłanką dziecięctwa duchowego są słowa Chrystusa: „Kto nie przyjmuje Królestwa Bożego jak dziecko, ten nie wejdzie do niego” (Mk 10,15). Jezus sam stał się mały, aby przez tajemnicę dziecięctwa nauczyć najpewniejszej drogi do zbawienia. Od żłóbka aż po krzyż wyznawał, że jest Synem swego Ojca⁹. Prawda o synostwie Jezusa pozwala właściwie zrozumieć, czym jest dziecięctwo duchowe. Ewangelia określa Chrystusa jako Dziecko Boga, nawet kiedy już jest osobą dorosłą. Był On dzieckiem Ojca, a także nieustannie rodzącym się z Ojca.

⁶ Zob. W. Słomka, *Dziecięctwo duchowe*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin – Kraków 2002, s. 233; M. Chmielewski, *Chrzest*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, dz. cyt., s. 126-127; *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1992, s. 9-18.

⁷ Zob. E. Szymanek, *Dziecięctwo Boże*, w: *Encyklopedia katolicka*, red. R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, t. IV, Lublin 1983, k. 498-499.

⁸ „Wypowiedzi Biblii na temat dziecka są obfite i dość zróżnicowane terminologicznie jak i treściowo. [...] Z wypowiedzi nowotestamentalnych na szczególną uwagę zasługuje to, co na ten temat znajduje się w Ewangeliach [...]” – K. Romaniuk, „*Być dzieckiem*” według Biblii, „*Communio*” 3 (1985), s. 3, 7.

⁹ Por. M. Gądek, *Traktat o dziecięctwie duchowym*, Łódź 1997, s. 9.

Z tego tytułu przynależy do Niego niepowtarzalny atrybut bycia dzieckiem. Trudno określić, w jaki sposób rozwinęła się w Jezusie świadomość dziecięctwa. Wraz z dorastaniem dojrzywało w Jezusie dziecięctwo wobec Ojca i nieskończony ciężar odpowiedzialności. Jednak tego ostatniego nie udźwignąłby i nie przeprowadził bez dziecięcego zaufania Ojcu. Osoba Zbawiciela zawiera w sobie wieczne pochodzenie od Boga i Jego bycie w stosunku do Ojca oraz pełnienie Jego woli. Ewangelia św. Jana nieustannie ukazuje Jezusa jako Syna posłanego przez Ojca, mającego naukę Ojca, w końcu oddającego się Ojcu. Chrystus zapragnął doprowadzić wszystkich ludzi do dziecięcego stosunku względem Ojca. Przekazywał ideę dziecięctwa swoim uczniom nie tylko w swoim posłannictwie, ale uczył ich go, bez czego naśladowanie Mistrza jest niemożliwe. Ukazując im dziecko, wskazał na wzór miłości do Boga jako Ojca, wzór prostoty, pokory, oddania, ufności, szczerości, czystości serca i spontaniczności dobra. Stan dziecięctwa staje się warunkiem wejścia do Królestwa Bożego (por. Mk 9,33-37; Mt 18,1-7; Łk 9,47-48). Wychodząc od tego, w dziecięctwie duchowym można wyróżnić trzy płaszczyzny. Pierwsza z nich mądrościowa, zgodnie z nauką Zbawiciela wskazuje na prostaczków, którzy mają pierwszeństwo u Boga przed mądrymi i roztroprnymi (por. Łk 10,21). Chrystus w braku wiedzy dostrzeżga proste otwarcie się na objawienie Boże, przekraczające ludzkie rozumienie. Druga ma charakter ontologiczny, wskazuje na uprzywilejowanie dziecięctwa, niezależnie od wieku człowieka. Z kolei trzecia płaszczyzna, moralna, polega na coraz większym wyzwoleniu się od siebie samego, gotowości do radykalnej przemiany tego wszystkiego, co w ludzkiej naturze jest negatywne i co stanowi przeszkodę dla panowania Chrystusa w człowieku. To narodzenie się dla Boga i bycie dla Boga¹⁰. Zaś starożytna tradycja patrystyczna nie odnotowała wielu rozważań na temat dziecięctwa Jezusa, względnie dziecięctwa duchowego. Raczej poruszane jest zagadnienie dotyczące Słowa Bożego – Chrystusa jako Dziecka, które ma wciąż się rodzić i wzrastać w sercu człowieka (por. Ga 4,19). Myśl ta również zjawia się u ojców Kościoła jako wyraz kontemplacji i wnikania w macierzyńską tajemnicę Kościoła, a także w tajemnicę duszy poszczególnych wierzących, która ma rodzić w sobie Chrystusa (macierzyństwo duchowe). Znaczący rozwój tej tematyki następuje w pobożności średniowiecznej różnych szkół zakonnych¹¹. Postawa dziecięctwa duchowego bar-

¹⁰ Zob. P. Góralczyk, *Być dzieckiem dla Boga*, „Communio” 3 (1985), s. 75-78; H.U. von Balthazar, *Jezus jako Dziecko i jego pochwała dziecka*, „Communio” 3 (1985), s. 18-24; „Synostwo Boże zrodziło się na łonie Ojca niebieskiego i Bóg od wieków jest Ojcem. I ten Ojciec [...], zesłał nam Syna swego, który stał się Bogiem-Dziecięciem, abyśmy przez Niego i na Jego wzór stali się dziećmi Bożymi. Stąd też łaska synostwa Bożego jest fundamentem naszego stosunku nadprzyrodzonego z Bogiem i źródłem naszego zbawienia” – M. Gądek, *Myśli i uwagi rekolekcyjne*, Sosnowiec – Warszawa 1952-1954, s. 22.

¹¹ Por. A. Sicari, *Dawne i nowe spojrzenie...*, art. cyt., s. 81-82.

dzo bliska jest postawie ubóstwa duchowego, które też nie pokłada nadziei w rzeczach i wartościach tego świata, lecz w Bogu. Przykładem jest św. Franciszek z Asyżu¹². Niemały wpływ mieli autorzy ascetyczni i mistyczni oraz pobożność ludowa, w której dziecięctwo duchowe posługuje się symboliką maryjną (naśladowaniem Maryi troszczącej się o Dziecko, ideą bycia mieszkaniem duchowym kształtującym Dziecię, formowaniem w sobie postaw Maryi). Rozkwit tej tradycji nastąpił w wieku XVIII, dzięki karmelowi francuskiemu i szkole beruliańskiej. Aktualizacja „maryjno-kościelna” znalazła natomiast swój szczególny wyraz w liturgii bożonarodzeniowej, kiedy to głosi się, że *hodie natus est Christus*. Następnym pogłębieniem nauki o dziecięctwie jest „mała droga” św. Teresy od Dzieciątka Jezus, a także doświadczenia bł. Elżbiety od Trójcy Świętej, duchowej siostry św. Teresy. Jej wyraźne ślady znaleźć można także w dokumentach Soboru Watykańskiego II (por. KK 65)¹³.

2. MATERIAŁ ŹRÓDŁOWY KONCEPCJI DZIECIĘCTWA DUCHOWEGO KS. ALEKSANDRA WOŹNEGO

W tę teologiczną spuściznę dotyczącą dziecięctwa wpisuje się również nauczanie ks. Aleksandra Woźnego i stworzona przez niego koncepcja dziecięctwa duchowego, która zakłada postawę wyrażoną w świadomości własnej niewystarczalności, przy jednoczesnym otwarciu na Boga jako Ojca, zaufaniu i zawierzeniu Mu, zmierzająca do bezpośredniej komunii z Nim w miłości. To zjednoczenie, jako istota i cel życia chrześcijańskiego, może być realizowane w dziecięctwie duchowym zarówno duchownych, jak i świeckich, z uwzględnieniem specyfiki każdego powołania, po to aby „mały Jezus był mistrzem, jego dziecięctwo szkołą, Jego drogi dziecięce [...] drogą doskonałości”¹⁴. Ostatecznie zakłada ono świętość i doskonałe upodobnienie się do Chrystusa. Droga dziecięctwa duchowego wbrew pozorom nie jest drogą łatwą, nie jest dla ludzi przeciętnych i letnich w życiu duchowym. Tym, którzy nią kroczą, stawia wysokie wymagania, gdyż nie jest łatwo zaakceptować do końca swoje ubóstwo, bezsilność czy niemoc w życiu wewnętrznym. Niełatwo jest trwać w postawie dziecka wobec Ojca, gdyż dziecięctwo prowadzi do heroizmu miłości¹⁵. Ksiądz Aleksander Woźny nie pozostawił po sobie spuścizny literackiej w postaci dzieł naukowych poświęconych konkretnym zagadnie-

¹² Zob. W. Słomka, *Dziecięctwo duchowe*, dz. cyt., s. 233.

¹³ Por. A. Sicari, *Dawne i nowsze spojrzenie...*, art. cyt., s. 81-83; „Można by uważać Teresę z Lisieux za nieświadomą – a tym samym wolną, a więc i oryginalną – spadkobierczynię, i tylko spadkobierczynię całej doktryny o dziecięctwie duchowym”, w: tamże, s. 83.

¹⁴ M. Gądek, *Mała droga ...*, dz. cyt., s. 64.

¹⁵ Por. G. Barthe, *Dziecięctwo duchowe*, Kraków 1998, s. 157-158.

niom. Jego refleksja na temat dziecięctwa duchowego zawarta jest w licznych pismach, artykułach, kazaniach i spisywanych konferencjach. Treści składające się na stworzoną przez niego koncepcję w znacznej części są rozproszone i znajdują się w różnych pismach. Nauczanie ks. Aleksandra Woźnego opublikowane zostało w kilkunastu pozycjach książkowych oraz w ponad 30 artykułach, które ukazały się głównie w „Przewodniku Katolickim”, ale nie tylko¹⁶. Do nich trzeba zaliczyć również *List do parafian św. Jana Kantego*, który ks. Woźny napisał w 1976 roku, oraz *List do chorych*, dwie konferencje opublikowane w *Pomocniczych materiałach duszpasterskich*, a także rozważania. Jedno z nich to medytacja *Ciało Chrystusa*, pozostałe rozważania dotyczą Drogi krzyżowej. Zostały one zamieszczone w modlitewniku: *Błogosławiony jesteś Panie Boże, Na chwile ciszy, Droga krzyżowa* oraz w „Przewodniku Katolickim”. Osobną grupę tych rozważań stanowią dwa zbiory pt. *W krzyżu miłości nauka*, które ukazały się w 2001 roku, oraz teksty drukowane pośmiertnie w „Bibliotece Kaznodziejskiej”, opracowane na podstawie relacji słuchaczy w cyklu: *Miłość prawdziwa*, które ukazały się 1998 roku w formie książkowej pt. *Miłość nigdy nie ustaje*. Należy również wspomnieć *Kazanie na zakończenie roku 1967* oraz przemówienie w czasie Mszy św. pogrzebowej śp. ks. Waleriana Porankiewicza (11.01.1970).

Ksiądz Woźny kształtował swoją koncepcję dziecięctwa niemal przez całe swoje życie. Jego sposób myślenia i działania został uformowany przez wiele czynników mających wpływ na klimat wiary właściwy epoce, w której przyszło mu żyć. Duchowe życie ks. Aleksandra jest odbiciem ogromnych zmagania, przemian i decyzji, a zarazem dziecięcej ufności względem Boga Ojca, która wyrażała się na różne sposoby: w przyjmowaniu natchnień i łask, w podporządkowaniu Bogu swojego rozumu i woli, w postawie umniejszenia i dyspozycyjności. W końcu, to życie wewnętrzne, a tym samym i dziecięctwo duchowe, przeniknęło posługę duszpasterską ks. Woźnego, zwłaszcza w konfesjonale i na ambonie, ale także w małych codziennych sprawach. Tylko w świetle duchowości dziecięctwa można zrozumieć jego życie, zobaczyć całe duchowe bogactwo jego egzystencji oraz to wszystko, co miało na nią wpływ. Najpierw życie rodzinne, wzrastanie w chrześcijańskiej atmosferze, przynależność do Sodalicji Mariańskiej, a później pobyt w seminarium w Gnieźnie i Poznaniu (1928-1933), który okazał się czasem kształtowania duchowej sylwetki, rzetelnej pracy nad sobą, nad własną osobowością i charakterem. Był to okres nie tylko formacji duchowej, ale również intelektualnej. Trudno nie zauważyć wpływu, jaki na życie młodego alumna swoją postawą i osobowością wywarli znakomici profesorowie i wychowawcy: bł. bp Michał Kozal, ks. prałat Aleksander Żychliń-

¹⁶ Na łamach „Przewodnika Katolickiego” opublikował do roku 1972 łącznie 29 artykułów. W 1959 roku zamieścił jeden artykuł w „Ateneum Kapłańskim” 303 (1959).

ski, kandydat na ołtarze, i ks. prałat Kazimierz Rolewski, również kandydat na ołtarze, a także sam ks. kard. August Hlond. Jak wspomina ks. prof. Jan Kanty Pytel: „Takie bogate duchowe środowisko sprzyjało rozwojowi osobowości młodego kleryka i kapłana, którego Bóg wezwał do świętości”¹⁷, a rozwinięte w seminarium zalety osobowości: dziecięcy charakter, pilność, uprzejmość, gorliwość, ks. Woźny doskonalił przez wszystkie lata swojego kapłańskiego posługiwania. Jego duszpasterska działalność nie ograniczała się tylko do służby w parafii. Od początku lat pięćdziesiątych był ojcem duchownym „Rodziny Serca Miłości Ukrzyżowanej”, prywatnego stowarzyszenia wiernych oraz wspólnoty „Dzieci Bożych”. Był też zaangażowany na rzecz duszpasterstwa kobiet, członkiem diecezjalnej Komisji Duszpasterstwa Rodzin, członkiem *Concilium a vigilantia*, przewodniczącym Komisji Synodalnej do spraw Apostolstwa Świeckich. W latach siedemdziesiątych był referentem Wydziału Duszpasterskiego, a także członkiem Komisji Doktryny Wiary Kurii Metropolitalnej w Poznaniu. W latach osiemdziesiątych należał do diecezjalnej Rady Duszpasterskiej. Znaczącą rolę odegrał w Komisji Episkopatu do spraw Duszpasterstwa Kobiet, będąc przez pewien okres Krajowym Duszpasterzem Kobiet. Również czasowo pełnił funkcję dziekana i wicedziekana jednego z dekanatów poznańskich. Prowadził rekolekcje dla kapłanów, rekolekcje zamknięte w seminariach duchownych, w instytutach życia konsekrowanego oraz w ośrodkach duszpasterskich w niemal całej Polsce. Był również cenionym spowiednikiem bardzo wielu osób, w tym kleryków Arcybiskupiego Seminarium Duchownego w Poznaniu.

3. DZIECIĘCTWO DUCHOWE W UJĘCIU KS. ALEKSANDRA WOŹNEGO

Duchowa droga ks. Aleksandra Woźnego może być symbolem drogi dla wszystkich uczniów Jezusa Chrystusa. Jego duchowość z perspektywy czasu wydaje się doskonałą w swej pełni całością, mimo iż kształtowały ją różne etapy życia, które jednak występowały w ścisłej zależności. To rzuca światło na przebieg duchowego rozwoju tego kapłana – kandydata na ołtarze, a ostatecznie na sposób ukształtowania się w nim samej koncepcji *dziecięctwa duchowego*. Według ks. Woźnego działanie Boga Trójjedynego nabiera podstawowego znaczenia w życiu człowieka, który poprzez umniejszenie, dyspozycyjność, naśladowanie Chrystusa oraz zawierzenie Matce Bożej dąży do zjednoczenia z Bogiem. Działanie Trójjedynego Boga jest skuteczne i nieuwarunkowane ludzkim działaniem, chociaż jest dostosowane do ludzkiej kondycji. Inicjatywa zawsze pochodzi od Niego, który jest pierwszą przyczyną wszystkiego, dawcą

¹⁷ J.K. Pytel, *Wspomnienie o Autorze książki*, w: A. Woźny, *Bóg jest najważniejszy*, Poznań 1994, s. 6.

wszelkich natchnień, łaski uświęcającej i uczynkowej. Bóg ma względem człowieka wspaniały plan, warunkujący wszelki rozwój życia duchowego. Dlatego w *dzieciństwie duchowym* ma działać nie tyle człowiek, ile Bóg, a akt całkowitego oddania się Jemu ma to jedynie potwierdzać, gdyż tylko w Trójjedynnej komunii człowiek może zostać wewnętrznie odnowiony, przemieniony i uświęcony. W życiu duchowym wierzącego Osoby Boskie działają w ścisłej zależności od siebie. Przez Ducha Świętego człowiek staje się dzieckiem Ojca Niebieskiego w Synu, by być w komunii z Ojcem ku Jego chwale, a samo życie duchowe nabiera cech dialogu, w którym rolę fundamentu odgrywają cnoty teologalne, kształtujące, pobudzające i charakteryzujące działanie moralne chrześcijanina. Cnoty te uzdalniają człowieka do uczestnictwa w boskiej naturze, wszczepione są przez Boga w dusze wiernych, pobudzają do działania jako dzieci Boże i do zasługiwania na życie wieczne, stanowiąc rękojmię obecności i działania Ducha Świętego we władzach człowieka (por. KKK 1813). One również przyczyniają się do tego, co w *duchowości dzieciństwa* jest szczególnie ważne – do uznania realnej zależności od Boga jako swojego rzeczywistego celu. Owa zależność ma również wyrażać się w wypełnianiu przykazania miłości Boga i człowieka poprzez wiarę, nadzieję i miłość. W takim znaczeniu sama miłość bez wiary i nadziei staje się niepełna. Dlatego te dwie cnoty – wiara i nadzieja – mają być fundamentem dla prawdziwej miłości Boga, która warunkuje życie Boże w człowieku. Cnota miłości ma być wiodąca, ma nadawać kształt *dzieciństwu duchowemu*. Wsparta wiarą i nadzieją, przy pełnej świadomości, że cała inicjatywa miłości pochodzi od Boga, stanowi fundament życia duchowego człowieka.

Wskazując na podstawy *dzieciństwa duchowego*, ks. Woźny podejmuje rozważanie na temat Kościoła, który staje się miejscem tworzenia komunii z Bogiem oraz miejscem prowadzenia życia wewnętrznego, otrzymanego od Chrystusa. Jest również miejscem walki o duszę człowieka zarówno na „froncie wewnętrznym”, jak i na „froncie zewnętrznym”. Miernikiem autentyczności stosunku człowieka do Boga jest jego udział w sprawach Kościoła. Ksiądz Aleksander wiele uwagi poświęcił jego zewnętrznej działalności jako Ludu Bożego, ale nie brakowało też refleksji dotyczącej Kościoła jako Mistycznego Ciała Chrystusa. Tutaj właśnie można odnaleźć zasadnicze elementy *dzieciństwa duchowego*, wyrażone w pogłębionym oddaniu się Bogu, poddaniu się Jego woli przez Maryję po to, aby chrześcijanin swoje życie przeżywał, starając się rozumieć wolę Bożą, i wszystko to, czego On chce, wypełniał, podporządkowując Mu swoją wolę i rozum. Ksiądz Woźny ukazał dwie kluczowe postawy: umniejszenie i dyspozycyjność, poprzez które człowiek może wejść na drogę *dzieciństwa duchowego*, niezależnie od jego powołania czy zadania, jakie ma wykonać w życiu. Ludzka wolna wola i rozum, w duchu umniejszenia i dyspozycyjności, mają być skierowane ku Bogu, jako jednemu celowi ludzkiego ży-

cia. To oddanie się Bogu ma być bez zastrzeżeń połączone z rozważaniem dobroci Bożej w stosunku do siebie samego i tego wszystkiego, co Bóg uczynił pod względem materialnym, cielesnym i duchowym. W takim rozumieniu umniejszenie to nic innego, jak całkowite uzależnienie się od Boga – najlepszego Ojca, w duchu ufności i miłości, na wzór relacji dziecka, w myśl słów: „Jezu, chcę być mały i proszę, zrób mnie zupełnie małym”¹⁸. To oznacza niezastanawianie się, na jakim w danej chwili jest się odcinku drogi do Boga, niezajmowanie się sobą, aby móc wejść na „małą drogę”¹⁹, która kończy się bardzo wysoko. Z postawy umniejszenia rodzi się dyspozycyjność, która może być powołaniem na drogę całkowitego oddania się Bogu w duchu zadośćuczynienia i ofiary, pełnienia bez reszty Jego woli oraz poddania rozumu żywej wierze. Jak zauważa ks. Woźny, taka dyspozycyjność może być punktem zwrotnym w życiu duchowym dzięki zdecydowanemu i absolutnemu zaufaniu Bogu, aby On zmieniał człowieka wewnętrznie, udoskonalał i uzdalniał do jak najlepszej gotowości robienia wszystkiego, czego Bóg chce, bez stawiania oporu.

Kontynuacją tych dwóch postaw ma być oddanie Bogu wszystkiego. Ma ono ogarnąć całego człowieka, przeniknąć do głębi jego duszę, ma być szczere i wnikać do najgłębszej istoty człowieczeństwa. Ma dotyczyć zarówno darów nadprzyrodzonych, drugiego człowieka, jak również siebie samego oraz własnej duchowej drogi, ze wszystkimi swoimi ułomnościami, pokusami, wadami, grzechami, lękami, tym wszystkim, co jest nędzą człowieka. Naczelna zasada w dziecięctwie duchowym sprowadza się do stwierdzenia: „oddać się Bogu jako najlepszemu Ojcu i nigdy niczego Mu nie odmówić”²⁰. Ten imperatyw, wynikający z Ewangelii, daje pewność i poczucie, że dziecięctwo duchowe jest prawdziwe, a oddanie się Bogu, na wzór dziecka, jest rzeczywiste, całkowite i pozytywne. Tak rozumiane oddanie ma odnosić się do przeszłości, teraźniejszości oraz przyszłości i ma dotyczyć każdej sprawy po to, aby Bóg zawsze dysponował życiem i wszystkimi sprawami człowieka. Dopelnieniem tej postawy staje się naśladowanie Chrystusa, które warunkuje rozwój życia wewnętrznego. Tak jak umniejszenie i dyspozycyjność oraz oddanie Bogu wszystkiego należą do istoty duchowości d z i e c i ę c t w a, tak naśladowanie i pragnienie zjednoczenia z Chrystusem staje się konsekwencją tego oddania. W praktyce codziennego życia relacja z Chrystusem oraz naśladowanie Go ma kształtować myśli, uczucia, całą zewnętrzną działalność, ma przenikać całego człowieka. Ma temu towarzyszyć gorliwe rozpamiętywanie życia Jezusa, zjednoczenie z Nim w miłości doskonałej i ofiarnej, poddanie Mu swojego rozumu i swojej woli na drodze d z i e c i ę c t w a d u c h o w e g o, w świadomości Jego obecności

¹⁸ A. Woźny, *Któż jak Bóg*, Poznań 2000, s. 86.

¹⁹ Por. tenże, *Bóg jest najważniejszy*, dz. cyt., s. 18.

²⁰ Tamże, dz. cyt., s. 30.

w świecie i w bliźnim. Tak rozumiane naśladowanie i zjednoczenie, jako istota i cel życia chrześcijańskiego, ostatecznie zakłada świętość realizowaną na różne sposoby, we wszystkich powołaniach. Przedłużeniem naśladowania Chrystusa ma być zawierzenie Maryi w postawie prośby, aby pomogła poznać nędzę i braki, ugiąć wolę przed wolą Bożą i przed Jego łaską. Ma się to dokonywać w duchu pokory, służby, zawierzenia, uzależnienia się od Boga, poprzez spełnianie tego, czego On spodziewa się od człowieka. Według ks. Woźnego Matka Chrystusa staje się doskonałym wzorem oddania się Bogu, ale też oddania się Bogu przez Nią. W dziecięctwie duchowym jest to istotny element i mądrość życia wewnętrznego, dzięki której Matka Boża chroni człowieka i bierze za niego odpowiedzialność. Ona sama cieszy się ogromnym szczęściem miłowania Boga i widzenia Go, dostępując chwały polegającej na tym, że ma moc nad wszystkim, co Bóg stworzył. Zdobywa ludzi miłością, jak matka troszczy się o swoje dzieci, aby zostały wyrwane z mocy szatana. Ona zabiega również o dobrą śmierć oraz o codzienne ludzkie sprawy i życie, aby były pełne miłości do Boga i Chrystusa.

Kolejne zagadnienie dziecięctwa duchowego, to środki i sposoby jego realizacji. Wyrażają się one w różnych formach. Najpierw w sakramentach świętych, które nabierają szczególnego charakteru – pokarmu duchowego, ukazanego poprzez dające łaskę znaki, zależne od dyspozycji tego, kto je przyjmuje, wytwarzające ścisły związek pomiędzy człowiekiem a Stwórcą. Według ks. Woźnego szczególne znaczenie mają dwa z nich: sakrament pokuty i Eucharystii, w których najbardziej uwidaczniają się elementy dziecięctwa duchowego warunkujące rozwój życia duchowego poprzez umniejszenie i dyspozycyjność oraz umiejętność oddania Bogu wszystkiego. Wsparte naśladowaniem Chrystusa i przyłgnięciem do Maryi stają się przyczynkiem do pogłębiania więzi z Bogiem i utwierdzenia w wewnętrznej dojrzałości. Nie oznacza to, że elementów tej duchowości nie ma w innych sakramentach, ale tym poświęcał najwięcej uwagi. Wynika to, z całą pewnością, z posługi kapłańskiej, jaką pełnił ks. Woźny, kształtując sumienia i prowadząc ludzi do Boga właśnie przez konfesjonał i Mszę świętą. Drugą formą realizacji koncepcji dziecięctwa duchowego jest modlitwa jako istotny element w dążeniu do doskonałości poprzez dziecięce oddanie się Bogu. Ksiądz Woźny w rozważaniach na ten temat określał modlitwę, wskazywał na jej podstawy i sposoby, ale też pokazywał trudności z nią związane, wreszcie rozróżniał jej rodzaje. Podkreślał te cechy, które dotyczą szczególnie dziecięctwa duchowego: umniejszenie, postawę dziecka w relacji do Boga Ojca, zgodę na wszystko, aby Bóg rozporządzał nią według własnej woli, czyniąc modlitwę oddechem duszy. Trzecią formę realizacji dziecięctwa duchowego stanowi życie ascetyczne, które sprzyja zachowywaniu i rozwojowi życia w łasce, jest znakiem miłości, ma wartość ekspiacyjną i apostołską, ostatecznie pełni funkcję wychowawczą i formacyjną. Tak rozumiane, warunkuje postęp w życiu duchowym, poprzez walkę ze złymi skłon-

nościami dzięki umartwieniom. Staje się skutecznym środkiem wspomagającym życie duchowe każdego wierzącego, a w koncepcji dziecięctwa duchowego, kolejnym sposobem lepszego zawierzenia Bogu, w duchu umniejszenia i dyspozycyjności na wzór dziecka, które może z całą swobodą korzystać z tego, co daje Bóg, przyjmując, pod wpływem Ducha Świętego, oczyszczenie samego siebie z grzechu. Pojęcie ascezy chrześcijańskiej niewątpliwie związane jest z cierpieniem, którego wartość zależy od stopnia miłości. Zgoda na cierpienie daje pewność, że oddanie się Bogu jest szczere i rzeczywiste oraz wnika do najgłębszej istoty człowieczeństwa.

4. OSOBISTA REALIZACJA DZIECIĘCTWA DUCHOWEGO PRZEZ KS. A. WOŹNEGO

Osobista realizacja dziecięctwa duchowego w życiu i nauczaniu ks. Woźnego, który swoje kapłaństwo oparł na jedności życia osobistego i pracy duszpasterskiej, przepełnionej postawą dziecięctwa duchowego, wyrażała się w całkowitym poddaniu się woli Bożej. W tym tkwił ideał świętości, który pragnął zgłębiać przez gorliwą pracę, rozwijanie swojej duchowości dla większej chwały Bożej i dla duchowego wzrostu powierzonych mu wiernych. Duchowość, którą żył, wyrastała z głębokiego doświadczenia Boga, a jej realizacja dokonywała się zwłaszcza w konfesjonale i przy ołtarzu. Był narzędziem w rękach Boga, które w pokorze, umniejszeniu i przyłgnięciu do Matki Bożej służyło ludziom.

W wypracowanej koncepcji dziecięctwa duchowego należy dostrzec te elementy, na które mocno zwracał uwagę ks. Aleksander, a które zawierają się w aspekcie maryjnym i formacyjno-wychowawczym. Pierwszy wyraża się w konkretnej postawie zawierzenia siebie i wszystkich Bogu przez Maryję i czynienia wszystkiego przez Nią, w całkowitym oddaniu się Jej w niewolę z miłości, na wzór dziecka. Ksiądz Woźny uważał to za najdoskonalszy sposób oddania, kiedy człowiek uznaje siebie za Jej niewolnika, kiedy nie chce niczego posiadać, a to, co ma, chce oddać Maryi. W drugim aspekcie ks. Aleksander mocno podkreślał rolę, znaczenie i zaangażowanie ludzi świeckich w życiu parafii. Był nie tylko teoretykiem, ale przede wszystkim praktykiem²¹. Całe życie i posługa ks. Aleksandra przypadła na wiek XX, wiek, w którym nastąpiło odcięcie się od Boga jako mistycznej rzeczywistości, a w którym na jej miejsce weszła wiara we wszelkie ludzkie możliwości²². Zatem doświadczenie życiowe ks. Woźnego jest

²¹ „Wszystko, czego od was wymagam sam na sobie wypróbowałem”, w: T. Kuklińska, *O duchowości i nauczaniu ks. Aleksandra Woźnego*, w: *Z wszystkich zrobić świętych...*, dz. cyt., s. 71.

²² Por. A. Grzegorzczak, *Wstęp*, w: E. Stein, *Twierdza duchowa*, Poznań 1998, s. 5-6.

mocno osadzone w realiach epoki, w której żył. Samo zaś rozumienie pojęć takich, jak: Kościół, posługa kapłana, apostołstwo czy formacja świeckich, niewątpliwie wiąże się z uchwałami Soboru Watykańskiego II, które ks. Woźny, jako proboszcz parafii, wcielał w życie. Będąc kapłanem, wyczuwał powszechność proponowanej przez siebie duchowości. Nie zatrzymywał jej tylko dla siebie, ale umiejętnie wcielał ją w życie, służąc innym. Zaproponował konkretną drogę – koncepcję *dzieciectwa duchowego*, która w całym duchowym zagubieniu człowieka stała się „narzędziem” do wychowywania, formowania i prowadzenia innych do Boga. Nie ulega wątpliwości, że *dzieciectwo duchowe* jest pewną drogą do zbawienia. Może nie tylko wspierać i ubogacać inne systemy duchowości, ale może również stanowić szczególny program duszpasterski, którego celem jest najskuteczniejsze docieranie z Dobrą Nowiną do człowieka. Koncepcja *dzieciectwa duchowego* może być „systemem” uniwersalnym, pożytecznym dla każdego wierzącego, zarówno tego, który potrzebuje formacji, jak i tego, który ją daje. To wszystko zachęca, aby jeszcze lepiej przyrzeć się tej postaci i „dotknąć” nauczania, które po sobie zostawiła, a którego elementy można nadal zbadać i analizować, gdyż tam „gdzie dotykamy tego co nadprzyrodzone, sprawy będą zrozumiałe tylko dla człowieka wiary, który sam na sobie doświadczył przemieniającego działania Boga”²³.

ZAKOŃCZENIE

W trakcie studium dokonano teologicznej oceny prezentowanych treści i sformułowano na jej podstawie wnioski. Analiza nauczania ks. A. Woźnego pozwala stwierdzić, że przedstawia ono spójną koncepcję *dzieciectwa duchowego*. Nauczanie ks. A. Woźnego w tej kwestii pozwala stwierdzić, że *dzieciectwo duchowe* stanowi całościową wizję, którą można określić mianem koncepcji. Można w niej wskazać najpierw na jej podstawy, później na charakterystyczne rysy, wreszcie na sposoby realizacji. Droga *dzieciectwa duchowego* staje się duchowością mocno osadzoną w środkach prowadzących do jej realizacji i do osiągnięcia świętości. W takim znaczeniu szczególne go charakteru nabiera naśladowanie Chrystusa, zawierzenie Maryi poprzez modlitwę, ascezę oraz życie sakramentalne.

Autor w niektórych miejscach, w sposób ogólny, odwołuje się do św. Teresy od Dzieciątka Jezus, jednak szczegółowe porównanie tej idei z „małą drogą” może stanowić osobną perspektywę badawczą w innej rozprawie bądź artykule. Również innym studium, dotyczącym nauczania ks. Woźnego, może być jego koncepcja wychowawcza, w której naczelną rolę zajmuje praktyka oddania

²³ J.I. Adamska, *Mądrość miłości*, Tczew – Pelplin 1998, s. 9.

przez rodziców dziecka Matce Bożej oraz wszelkie kwestie formacyjne dotyczące dzieci i młodzieży. Utylitarność proponowanej koncepcji dziecięctwa duchowego można również odnieść do odpowiedzialności wszystkich za wychowanie młodego pokolenia dzięki wykorzystaniu wielkiej spuścizny nauczania ks. A. Woźnego w szkolnictwie, nie tylko w nauczaniu lekcji religii, ale jako elementu tworzącego programy wychowawcze w placówkach oświatowych. Niewątpliwym walorem koncepcji dziecięctwa duchowego jest również wypełnienie luki związanej ze współczesnymi kryzysami źle przeżywanego dzieciństwa. Formacja do odpowiedzialności to niejako „inwestycja” w ludzi, gdyż materialny wymiar egzystencji ludzkiej jest ważnym, ale nie jedynym czynnikiem kształtującym ludzkie życie.

SUMMARY

Rev. Aleksander Woźny lived, worked, taught and ministered in a big parish of St. John Cantius Church in Poznań. He was truly a very good priest, who died in the opinion of sainthood. He proposed a new model in the spiritual life – *spiritual childhood*, which he developed when he was a prisoner at the Dachau concentration camp, inspired by “The Story of a Soul” by St. Therese of Lisieux.

The purpose of the article is to present *spiritual childhood* as a certain concept – a proposal for the development of the inner life for every believer who pursues holiness and union with God in love, which was primarily the “path” of Rev. A. Woźny. This attitude accompanied him throughout his life and permeated his entire teaching. *Spiritual childhood* shaped itself in him. It was conditioned throughout his life by many facts, which contain the essential features of a spirituality that offers everything to God: one’s will, intellect (the authority of the soul), misery and sin, supernatural gifts, entrusting one’s whole life to God, in a spirit of submission, diminishing oneself through the imitation of Jesus and entrusting oneself to the Mother of God. This spiritual way is fulfilled by specific means: prayer, sacramental life, asceticism. The Biblical ground of *spiritual childhood* is found in the words of Christ: “Truly I tell you, anyone who will not receive the kingdom of God like a little child will never enter it” (Mk 10:15). It is thus an awareness of one’s own inadequacy, while simultaneously being open and trusting as well as entrusting to God as Father, seeking direct communion with God in love. This union, as the essence and purpose of the Christian life, eventually implies holiness and union with Christ, which can be realized in different ways and manifests itself in all aspects of life, in both clergy and laity, taking into account the specificities of each calling, which leads to a perfect likeness of Christ (2 Cor. 3.18) (CC 50).

The article describes the conditions of his spiritual life. It indicates the basis of *spiritual childhood*, showing its essential features as well as methods and means of realization. Rev. Woźny shaped his concept of *childhood* throughout almost all his life. His way of thinking and acting was formed by many factors that affected the climate of his faith during the relevant period in which he lived. The article contains a presentation and evaluation of Rev. Aleksander Woźny’s theological concept of *spiritual childhood*. It focuses on the basics of *spiritual childhood*, which shows the Triune God as the source of spirituality, outlining its subjective dimension, which is the foundation of the theological virtues of *spiritual childhood*, and the Church as a place to build communion with God. The article examines the ways and means of realizing *spiritual childhood* through prayer, understood as a childlike

devotion to God and the ascetic life. It emphasizes the role and importance of the sacraments, and the path of *childhood* as the means of personal holiness in the life of Rev. Woźny.

This is a universal concept, one of the possibilities, which need not put aside other ways of spiritual development that through particular stages leads to excellence and communion with God Himself. The secret lies in the voluntary choice of the model, which Rev. A. Woźny himself called the shortest and surest way to God.

Keywords

spiritual childhood, spirit of availability, diminishing, the imitation of Jesus, entrusting himself to the Mother of God, giving everything to God